

ELEK TIBOR

A ROMLÁSSAL SZEMBENÉZVE

VÁRI FÁBIÁN LÁSZLÓ KÖLTŐI PÁLYÁJA

A Kárpátalján élő és alkotó Vári Fábián László a kortárs magyar líra olyan „összmagyar érvényű”¹ hagyományörző, értéktanúsító és értékállító alkotója, akinek költészete az ősi, mitikus egyéni és közösségi léttapasztalatoktól a legmodernebb valóságelemekből is építkező apokaliptikus vízióig ívelően keresi a személyiséget és a közösséget korunkban egyaránt megtart(hat)ó erőket. Pályájának első évtizedeiben (a hetvenes, nyolcvanas években) még inkább csak a kárpátaljai nemzetiségi sors- és feladatvállalás, a kisebbségi jogfosztottság élményét áttételesen, gyakran történelmi szerep- és helyzetidézésekkel, metaforikus képalkotással kifejező verseivel keltett figyelmet, de mára nyilvánvaló, hogy költészete valójában ennél jóval tágabb ölelésű és egyetemesebb érvényű. Vári Fábián László szerint a költőtől ma is elvárható – mivel még mindig sokan vannak, akik tőle remélik a vigasztaló sorokat –, hogy „verset adjon a kérő kezekbe, s ne ocsmány varangyot”. Esménye szerint a költészet, a vers „a tudat mélyebb szintjén megvalósuló magasabb rendű gondolkodás” hordozója² és „kivételesen szépen kell szólnia, mert csak így érdemel figyelmet”³. A szépen szóló, figyelmet érdemlő vers azonban az ő esztétikája szerint üzenetet is hordoz, érzelmi többletet is nyújt, s mindezért élmény a vele való találkozás.⁴

Indulása a hatvanas évek végén egybeesik a kárpátaljai magyar irodalom kibontakozásának időszakával, ami pedig része, sőt inspirálója, annak a folyamatra, melynek eredményeként a Trianon utáni legviszontagságosabb, legtragikusabb sorsot megélt kisebbségi magyar lakosság nemzeti öntudatára ébredt. Akkor jelentkezett az Ungvári Állami Egyetem 1963-ban megnyitott magyar tanszékének irodalmi körében, az *Együtt* című gépiratos lapban, majd a *Kárpáton Túli Ifjúság* című komszomol lapban és a *Kárpáti Igaz Szóban* az a fiatalokból álló, 1967–71 között *Forrás Stúdió* néven működő csoport, melynek tagjai (Balla Gyula, Balla Teréz, Balogh Balázs, Benedek András, Dupka György, Fábián László, Ferenczi Tihamér, Fodor Géza, Füzesi Magda, Zseliczki József) számára a nemzeti azonosságtudat megteremtése, a kö-

zösség gondjainak, sorsának megszólaltatása volt az első számú feladat. A csoport szándékait támogatta a kor egyetlen, valóban jelentős helyi írója, költője, Kovács Vilmos, akinek a művészetében (a *Holnap is élünk* [1965] című regénye és a *Csillagfénynél* [1968] című verseskötete tanúsága szerint) épp ebben az időben erősödtek fel a hasonló jellegű törekvések. Történelmi, társadalmi problémák iránti érzékenysége, költészetének ősi, már-már szakrális gyökérzete, népköltészeti ihletettsége, szürrealisztikus látásmódja és képalkotása (legismertebb versei a *Verecke* és a *Testamentum*) Fábián Lászlóra személy szerint is felszabadító hatással volt. Kovács Vilmos és a stúdiósok (Fodó Sándor egyetemi tanárukkal) közösen fogalmazták meg a kisebbségi önismeret feladatköreit, demográfiai, néprajzi anyaggyűjtést kezdeményeztek, végül a sanyarú szellemi közállapotokról is készítettek két, az állami és pártszervekhez is eljuttatott beadványt, amelyek fontos kordokumentumként, a kisebbségi nemzetközösség hetvenes évek eleji önszerveződésének csírájában elfojtott programjaiként olvashatók ma már. Az első, 1971 őszi választásnak készült Balla László *Elidegenedés?* című, a Kárpáti Igaz Szóban megjelent durva szakmai és ideológiai indíttatású bírálatára (amely tulajdonképpen a Forrás Stúdió halálos ítélete volt), de már ez is követeli a kárpátaljai magyar lakosság kulturális és közoktatási helyzetének javítását. A második, amelyet 1972 nyarán Moszkvába, a legfelső állam- és pártvezetéshez is elküldtek, a lenini nemzetiségi politika elveire hivatkozva nemcsak kéri, de fel is vázolja egy lehetséges kárpátaljai magyar kulturális autonómia tervezetét. A kárpátaljai magyar irodalomnak a „szovjet magyarok” fogalmát meghonosító, a helyi történelmi, kulturális, irodalmi hagyományokat ijesztően leszűkítő törekvésekkel, „a kötelező optimizmus és az esztétikai dogmatizmus ellenében kellett kibontakoznia. Értékesnek, időtállóknak azok a művek minősülnek máról visszatekintve, amelyek szembeszegültek ezekkel a követelményekkel, közvetlen hagyományként vállalták az egyetemes magyar kultúrát és reális képet igyekeztek adni a kárpátaljai magyarság életéről, közérzetéről.”⁵ Nem véletlen, hogy az ennek szellemében működő Forrás Stúdió munkáját 1971–72-től adminisztratív eszközökkel ellehetetlenítették, s ezzel több tagjának írói pályáját derékba törték. Vári Fábián Lászlót, aki a stúdiós években írta első, meg is jelent verseit, negyedévesen eltávolították az egyetemről, behívták két év sorkatonai szolgálatra, s a továbbiakban a nyolcvanas évek közepéig alig-alig publikálhatott, első kötetei is csak húsz évvel indulása után, a helyi rendszerváltozást követően jelenhettek meg: *Széphistóriák* (1991), *Kivont kardok közt* (1992).

A kortárs magyar lírában szinte egyedülálló ez a hosszúra nyúlt pályakezdés, aminek eredményeképpen viszont Vári Fábián László költészetének karakterét, látás- és beszédmódját, tematikai vonzalmait és poétikai törekvéseit, jellegadó verstípusait már az első kötetei (*a Kivont kardok közt* csak hat újabb verset közöl a *Széphistóriák* anyagához képest) máig szóló érvénnyel felmutatják. Már azok versvilágára is jellemző az, amit Görömbei András az eddigi legutolsó kötet (*Jég és korbács*, 2010) kapcsán fogalmazott meg: „Együtt él bennük az emberiség archaikus tapasztalata és a jelenkor problémavilága. Költői világának különleges színét a mély történelmi tudással és a folklór emberi teljességet őrző gazdagságával szembesített mai sorslátás adja. Művészetének megkülönböztetett értéke a magyarságért érzett történelmi és jelenkori felelősség művészi megnyilatkozása.”⁶ Vagy amit Eperjesi Penckőfer János a 2000-es évek elején, már a *Világtalan csillag* (2001) című kötet ismeretében is így összegezett: „A természettel összhangban élő ember érzelmi viszonya, a magyarság népi kultúrájában meghonosodott rend és rendszeresség ősi tudásként építi ezt a költői világot. Az idők kezdetéig visszanyúló mítoszi, mondai emlékezet egyes elemeinek az újraszerveződését különös hangsúlyokkal dúsítja a nemzeti szabadságküzdelmek mindenkori igazsága.”⁷

Már a korai versekben (*Altató, Múlt időben, Monda, Március, Széphistóriák I-IV.*) megfigyelhető a népköltészet által megőrzött archaikus, ősi tudás szemléletformáló hatása, de a népdalok, népballadák észjárásának, formavilágának, sűrített beszédmódjának és szürrealista jellegű képalkotásának közvetlenebb tapasztalata is. „Kerecsen madárban / zendül a vérem, / féli, vigyázza / szegénylegénységem” – indul a *Monda* 1971-ből, de a kicsit még korábbi, József Attilát idéző *Altató* is így kezdődik: „Ittál a vadak lábnymából / azért vagy most ilyen távol. / Szarvasok sóhaja tör az égre: / József Attila aludj el végre”. Vári Fábián László 1969 nyarán indult először a Forrás Stúdió tagjaival népballada gyűjtő útra, s az akkor szerzett tapasztalatai egy életre elkötelezték a népköltészet mellett. Egyéni gyűjtőmunkáját a hetvenes, nyolcvanas években is folytatta, s ennek eredményeként született meg az először 1992-ben megjelent *Vannak ringó bölcsők* (Kárpátaljai magyar népballadák) című összeállítás, a gyűjtő szakszerű, tudós bevezetőjével. Több megnyilatkozásában is beszél arról, hogy kik voltak lírájára hatással, s mindig kiemeli, hogy valójában a népköltészet az, amelynek varázsától az első találkozásuk óta nem tud szabadulni. Nem véletlen, hogy a költőelődök közül is azokra figyel leginkább, akiknek a

műveiben szintén felismeri a népköltészeti hatást: Ady, József Attila, Nagy László, Csoóri Sándor, Kormos István, a Kilencek, Ratkó József. Az említetteket vélhetően azért is elődeinek tekinthette, mert a néphagyományokhoz, népsorshoz kötődés mellett, a közösségi felelősségérzet és felelősségtudat költői hagyományait is képviselték számára.

A kárpátaljai kisebbségi magyar nemzetközösség sorsának, gondjainak kifejezése, nemzettudatának erősítése a szovjet szocialista jogfosztottság korában, annak szigorú cenzurális viszonyai mellett csak különböző rejtett utakon, áttételeken keresztül volt elképzelhető. A népi műveltség hagyományainak kutatása, feltárása, sajjáttá applikálása mellett Vári Fábrián László (és társai) költészete számára egy járható utat jelentett a szabadságharcos mozgalmak (kuruc kor, 1848-49), illetve a nemzeti múlt egyéb, helyben még élő (például Munkácshoz, Huszthoz, egykori kuruc falvakhoz kötődő) történelmi, irodalomtörténeti hagyományainak, megszólítása és megszólaltatása. A történelmi időköt és szereplőket idéző versei (*Mikes Kelemen, Majtény, Útban Törökország felé, Ngs Balassi Bálint a végek végein, Szervátiusz Tibor Dózsa-szobra előtt, Félegyházától Segesvárig, Kikericsék*) amellet, hogy hozzájárultak a nemzeti önismeret elmélyítéséhez, önerősítő példákat kínáltak a felelős, etikus emberi magatartásra, a hűségre, és a vershelyzetek, a nyelvi megfogalmazások többértelműségében rejlő lehetőségekkel, az utalásos, átképzeléses beszédmód iránt fogékony olvasó számára a jelenkor gondjait is fel-felvillantották – és nemcsak Kárpátalján. Balassi Bálint 1978-ból való szavai például nemcsak a mindenkori végvári vitéz, a mindenkori bajvivő költő méltóságát, tartását fogalmazzák meg: „Jó rebellesek hitükben élnek, sosem / süvegelnek gyarló földi hatalmakat ők. / Nagy magas Istennek térdepelek csak és / Losonczi Anna földi szerelme előtt.” S a „hogyan Madzsarisztánban török hold jár most” sorba is sokan beleképzelhették a török helyére az akkor leírhatatlan szovjet holdat. „Mindkét hazából kiárvulva, / csak hitünkben töretlenül, / lelkünk holdfőhő vásznaire / Isten árnyéka nehezül.” – kezdődik Mikes Kelemen fiktív feljegyzése, levele az alcím szerint 1717. szeptember 17-21-én *Útban Törökország felé*, s bizonyára keveseknek kellett elmagyarázni, hogy mire is irányul az a töretlen hit: „Hatalmas hittel hisszük mégis, / hamarost lesz majd visszaút, és a tengertől visszakupunk / lobogót, várfalat, falut.” Mint ahogy az *Ady alkonya* című versben megfogalmazottak is vélhetően nemcsak Vári Fábrián László számára jelentenek gyerekkorától kínzó élményt: „Sorsomhoz szabott síri ágy / A felnegyelt Haza, / Testemnek tüzét csillapítsd, / Tisza és Duna.”

Vári Fábrián László költészetének egyediségét Nagy Gábor abban látja, hogy „a szellemi múlthoz fordulást egyszerre párosítja a modern életérzéssel és a *formák archaikumával*. Olyan műfajokat ébresztget, amelyek a modernségből visszatekintve valóban már-már archaikusnak hatnak: kötetben virágénekek és széphistóriák szólnak a szerelemlről, József Attilá-s szegénylegényvers eleveníti fel eredetünket (*Monda*), krónikás énekek (*Szervátiusz Tibor Dózsa-szobra előtt, Március*) vagy éppen miniatűr (*Történelmi miniatűr*), sírvers (*Sírfelirat*), búcsúénekek (*Illyés Gyula fejfája előtt, Jeszenyin búcsúja*) idézik fel a történelmet és szellemi hazánk vezérlő csillagait. Népballada-átirat (*Három árva*), legenda (*Vásártéri legenda*), mese (*Mese*) idézi meg a népköltészet hangját, költői levél (*Útban Törökország felé, Mikes Kelemen, Levél*) a líra és magánbeszéd elegyét, látomás (*Összefoglalás, Földfogyatkozás, Glória az embernek, Várad felől az alkony...*) a szent szövegeket. Ez a műfaji összetettség színezi a költő többnyire egynemű hangját, amelyet sem elégikusnak, sem himnikusnak nem nevezhetünk (bár mindkettőhöz van köze); ez a hang az *archaikum méltóságát* zengi minden sorában, gazdag alliterációiban, visszafogott rímelésében és anapesztusokkal gyorsított jambusaiban vagy időmértékkel kevert magyaros ütemeiben.”⁸ Mindezt a 2001-es *Világtalan csillag* című kötet kapcsán fogalmazza meg találóan az irodalomtörténész, de verspéldatárának darabjai egy kivételével már az első pályaszakaszát összefoglaló *Kivont kardok közt* (1992) kötetben is olvashatók.

Mint ahogy azok a fontos, személyes érzelmi, indulati töltésű versek (*Illyés Gyula fejfája előtt, Téli táj koporsóval, Kivont kardok közt, Összefoglalás, Földfogyatkozás*) is, amelyek a közösségi gondok egyéni átéléséről és megszenvettségéről közvetlenebbül, áttételek nélkül vallanak, amelyekben már éppen nem „az(ok)on a hang(ok)on szólal meg a »lírai én«, amely(ek)ben a nemzet(rész) egésze vélheti hallani a saját (történelmi) hangját.”⁹ Az *Illyés Gyula fejfája előtt* című vers az anyanyelvhez való hűség közösségi gondját állítja középpontba, de a versindító dikció már hangsúlyozottan személyes: „Hazámtól távol, / Hozzád sírközelben / Tőled kérdezem, / mi végre hát? / S ha nem mondtad elégszer, / hiába mondtad, / hogy ezerszer jaj / a nyelve hagyottnak, / mert biccen a szó már / a száj szögletén.” A második kötet címadó verse (*Kivont kardok közt*) is nyilvánvalóan az egyéni fenyegetettség több évtizedes élményét sűríti össze e szürrealista képben: „Úgy élek évek óta már, / Mint aki fejvesztésre vár, // Vagy gályára tán egy parton. / Fejemet kezemben tartom.” Egy interjúban árulja el a költő egyik legszebb, a *Téli táj*

koporsóval című versének konkrét életrajzi indíttatását, hogy azután írta meg, miután elege lett a *Kárpáti Igaz Szó* főszerkesztőjével a megjelenés érdekében folytatott alkudozásból, kompromisszumkeresésből: „Fölöttem tűz és jég alattam, / fogaim bilincse összekattan, / a nyelvre pecsétet üt a szó, / a soha ki nem mondható, / pedig csak nem is ágyúszó... De kiragyogják a csillagok / amire képtelen vagyok; / elmormolják a temető; / visszhangozzák a harcmezők; / elárujják a hitszegők.” A rendszerváltozás időszakában született *Összefoglalás* című, konkrét önéletrajzi adalékokat is felhasználó versben pedig ars poetica érvénnyel fogalmazza meg Vári Fábián, a költő, az ember feladatait: „Bátorítsd nyelvem, Istenem / rázd meg az eget felettem, / mert-hogy kegyelmedből talán, / én is költőnek születtem (...) mi mindent / kell kibírnia, – / rettentse bár Szibéria / emelt fővel indul az ember, / foga közt hordva elveit / járja a titkok termeit, / hogy vértet szerezzen magának, / mert elviszik / lánctalpas huszárnak / Európába – messzire (...) Szóval és betűvel protestálni / itt miért, kik miatt érdemes? (...) ott, ahol zúg az az egy folyó.” A kötetzáró *Földfogyatkozás* viszont (mint ahogy a kötetnyitó *Napfogyatkozás* is) a személyes szorongatások élményét kitágítva, már sokkal általánosabb érvénnyel szól a földi kiüresedettségről, az emberi létezés veszélyeztetettségéről, az egyetemes létfenyegetettség koráról. Rendkívüli tudatossággal megkomponált kötetek Vári Fábiánnak már az első könyvei is (mint ahogy a későbbiek is), *A kivont kardok közt* keretversei három ciklusba foglalják azokat a fentebb részben bemutatott versvilágokat, amelyekben a költő keresi és fel is mutatja azokat az értékeket, amelyek mindenek ellenére a megtartó erőt jelenthetik számára és számunkra. Pontosan fogalmaz ismét Nagy Gábor, igaz, már a *Világtalan csillag* kapcsán: „A világuidegenség, kiüresedettség előli menedék Vári Fábián egész költészete.”¹⁰

S a menedékek között az egyik legfontosabb nyilvánvalóan a szerelem (ahogy a nagy elődnél, Petőfinél is: „szabadság, szerelem...”), amelynek versei végighúzódnak az eddigi életművön és szinte minden Vári Fábián-kötetben külön ciklust képeznek. Az ide sorolt versek, természetesen igen változatos beszédmódokon és formavilágokban vallanak a kedveshez fűződő érzésekről, testi vágyakról, örömeikről, a tőle remélt vigaszokról, a népköltészeti eredeztethetőség, a verselés, a stílus archaikus kötődései, az alapvetően magyaros, ütemhangsúlyos verselés (amelybe gyakorta időmértékes ritmusok is belejátszanak), a szerepjátékokra való hajlam azonban ezekben (*Ébredés, Levél, Boszorkányidéző, Széphistóriák, Hajnali virágének, Görög Szép Katáért, Báthori Anna* stb.) is jól tetten érhető. Mint ahogy az

a költői törekvés is, amely az általános létromlás, létfenyegetettség ellenpontjaként igyekszik felmutatni a szerelmet: „Siralmas immár énnékem, / szoknyád árnyéka szívemen. / Hagynám hitemet – nincs kire, / bujdosik bánatom messzire. // Szépszemű fények érted hálnak, / lombokból kelnek riadalmak, / vizek zendülnek, minden ázik, / csak a te arcod virágzik.” (*Széphistóriák I.*), illetve, amely a versvilágok egyetemesebb érvényűségét, a szerelem esetében is, azok szakrális, mitikus aurájának erősítésével igyekszik elérni. De ez utóbbi már inkább Vári Fábián újabb költői korszakára *A fecskehajtó időben* (2004) és a *Jég és korbácsban* (2010) közzölt versekre érvényes poétikai törekvés.

Vári Fábián László közismerten kevés szavú költő, valószínűleg eredendő hajlamai szerint is, de ezeket erősíthette a hetvenes években, nyolcvanas évek elején a publikálás esélytelensége, kilencvenes években pedig a költő társadalmi, közéleti-politikai szerepvállalása is (a KMKSZ különböző vezetői posztjain). A 2000-es évek fordulóján megjelent újabb kötetei inkább csak újraközlések, válogatások voltak, még a legtöbb új verset tartalmazó 2004-es *Fecskéhajtó idő* című kötet fele is a korábbi versekből válogat. „Tekintható ez kétségtelenül egyfajta redundanciának, ám így könyvről könyvre – kereszt- és hosszsmetszetében – mindig az egész költői életművel szembesülhetünk, s hangsúlyosan mutatkoznak meg annak belső szerkezetei és koncentrikusan építkező, bővülő körei. A ciklikus átrendezések táguló dimenziókat körvonalaznak, s a *Fecskéhajtó időben* is az újfajta beosztás így távlatosítja a jellegadó tematikai és élményszférákat.” – figyel meg éles szemmel Bertha Zoltán.¹¹ A kötet négy fejezete közül a legtöbb új verssel éppen *A szerelem szobra* címűben, illetve a kötetnyitó *Számlál az Úrban* találkozhatunk. A szerelmi költészet szép új darabjai *Az orromból a szél*, *Veránkai románc*, *Mítosz-töredék*, *Fecskéhajtó idő* című versek feltételezhető konkrét élmény vagy látványelemekből is építkeznek, de a versvilág teljességében kibomló mitikus képzetkörökben azok már feloldódnak. *A balti szél balladáit* című négy részből álló versciklus viszont a szerző katonai korának konkrét élményeit, illetve a katonai létezés okozta szerelemhiány álmait, képzetait idézi meg. Mint ahogy bevonulástól a hazatérésig ívelően, jóval gazdagabban és sokrétűbben és más élménykörökre is kiterjedően, a 2011-ben megjelent, leginkább regényes, szociografikus emlékiratként olvasható prózai munkája, a *Tábori posta* is. A ritka szavú lírikustól meglepetés ez a hosszú ideig érlelt, nagy lélegzetű, komoly prózáirói erényeket is csillogtató elbeszélői mű. A szocialista tábor országai-

nak katonavilága a maga globális értelmetlenségével és hétköznapi tébo-lyult követelményeivel, megaláztatásaival, mindenhol abszurd létélmény-
ben részesítette az abban többnyire kényszerűen időt töltő, s annak maxi-
málisan kiszolgáltatott fiatalokat. Még inkább így történt ez a visszaemlé-
kező-elbeszélő számára, akit (mint a műből is kiderül), kezdeti irodalmi és
polgárjogi tevékenysége miatt, mintegy büntetésből soroztak be a szovjet
hadseregbe, de aki, ráadásul az NDK-ban, az Elba völgyében, egy Gardelegen
nevű falu melletti támaszponton, soknemzetiségű, multikulturális közeg-
ben töltött másfél évet, kezdetben légvédelmi tüzerként (majd Kazahsztán-
ban egy felet): „Mert hogy is kerül egy magyar anya fia a szovjet hadsereg-
be, s ha már egyszer homlokára vette a vörös csillagot, miért pont német
földön kell védenie a szovjet hazát?”

Már a *Fecskehajtó idő* kötetnyitó és -záró ciklusának (*Számlál az Úr; Ha számot kell adni*) verseiben látványosan megjelenik a számvetés, szám-
adás költői törekvése, a Bertha Zoltán által említett, táguló dimenziók kö-
zül ez a leghangsúlyosabb. Részben azért, mert rendre az Úr színe előtt
zajlik, másrészt azért, mert bár a kötetzáró vers (*Mint vérző pólya*) a szám-
vetés személyes vonatkozásait erősíti föl („Íme, az életem, az eddig járt
utam. / Tedd rá a pecsétet, ha gondolod, Uram.”), más versek alapján an-
nak közösségi, nemzeti és általános emberi érvénye is felismerhető (*Ad-
venti napsütés, Kisasszony-napra, Az utolsó előtti napon, Halottak napja*).
S még inkább az eddigi utolsó (a korábbiakhoz képest a legtöbb új verset
tartalmazó), 2010-ben megjelent kötet, a *Jég és korbács* első (Ördöglakat)
és harmadik (Jég és korbács) ciklusa verseiben. Ráadásul mind az előző
kötetből áthozott, mind az új versek többsége az individuális és a nembeli
értékek romlásáról, veszteségeiről számol be, valamiféle egyetemes katak-
lizma közeledtéről, sőt, már az abban benne való létezésről. A fenyegetett-
ség („A nyulak elvetélnek. / Közelít a tatár.” – *Kannibál évszakok*; „Az
erdők ura zavarban: / halál kúszik az avarban” – *A hold kolompja*), a ki-
fosztottság élményét („embernek lenni semmiség / lélekként látni borza-
lom / a cinke bársonyos fejét / hogy veri szét az ablakon” – *Vers-
abortátumok*), a pusztulás látványát („Lepusztulnak rólam a rongyok, /
bőröm cafatokban / hagyja el testem, / darabjai megelőznek a szélben” –
Két fénybogár) közvetítő versek különösen az Ördöglakat ciklust uralják.
Itt már az Isten is komoran bámulja művét: „S számlál az Úr: a tengeren /
lebeg egy milliárd halott.” – *Az utolsó előtti napon*. A természeti katasztró-
fák (aszály, árvíz) és az emberi romlás jelenetei, az apokaliptikus képek

(„Emberrel él mind a tél, / emberrel él mind a nyár. / Vérrel fertőzött égen / űrül meg a madár.” – *Kannibál évszakok*) sorozatában időnként felbukkannak a keresztény mitológia, a bibliai szimbólumvilág vigaszt ígérő motívumai is („Csak a bányászív / parázslík, lüktet” – *Két fénybogár*; „s elküldte a földre / az Úr a fiát” – *A Gikhon partjain*; „Az a csillag átvezet-het / minden kordonon!” – *Karácsony csillaga*), de a ciklus címadó és záró verse mintha ezeket is visszavonná: „Leccap a víz a földi tájra, / lakat kerül / az ágyékra, szájra, / s nem oldja ki a szeretet / az ördögi szerkezetet.” Vári Fábián László költői világképe és létérzékelése a XXI. század első évtizedében kegyetlenül illúziótlanná vált, s mintha csak azt akarná mondani, hogy abban a nagy világméretű küzdelemben, melynek mindig is részesei voltunk (emberként és magyarként), vesztesre állunk.

Nem ez mégsem az utolsó szava. A kötet harmadik ciklusában, az elődöknek, társaknak, barátoknak ajánlott fontos versek sorozatában is megtalálhatjuk ennek a drámai küzdelemnek a lenyomatait, de itt a küzdést, ellenállást, tiltakozást is hangsúlyozva. S természetesen ennek művészi gesztusaként értelmezhető a romlás, pusztulás képeinek esztétikai formába öntése, azaz maga az alkotás vállalása is ebben a világban. Ha a dal vissza is húzódtott „Virághagymába, gyökérbe” (*A páternoszter kosarában*), ha korbáccsal járva (*Jég és korbács*), ha „vérrel lehet csak” (*Változatok a halotti beszédre*), „De tengeranyánk méhébe rejtve / lüktetni kezd a költemény” (*Ítélet után*). Talán a kötet élére helyezett, az embert kíméletlenül megítélő *Ajánlás nélkül* című vers keserű átkozódásában („meg fogsz lakolni meg fogsz lakolni / hetedíziglen, hetedíziglen”) is ennek a gesztusnak a kifordítását láthatjuk. S a Mítosztöredékek című középső ciklus felszabadult, szebbnél szebb szerelmi énekei (*Fecskehajtó kisasszony, Mítosztöredék, Táltosok, Kócsagdalok, Mire vagy jó, Veránkai románc*), bordalai is egyfajta emberi és művészi választ formáznak. Nem is elsősorban a szerelem örök-érvényű értékének ismételt felmutatásával, hanem ennek során a saját költői világának a legalább kétirányú tágításával, gazdagításával.

A jól ismert (műfaji, formai, nyelvi, stílári) archaikum és nemes vere-tű pátosz leginkább ezekben a versekben mélyül ugyanis további mítoszi (keresztény és szakrális) rétegekkel és gazdagodik ugyanakkor modern, erotikus, akár profán és játékos, ironikus szemléleti, nyelvi elemekkel. Mindez arra utal, hogy Vári Fábián Lászlónak van érvényes művészi vála-sza a mai emberi létezés kihívásaira, költészetének pedig a romlással illúziótlannul szembenézve is vannak további erőttartalékai.

JEGYZETEK:

¹ Eperjesi Penckőfer János: Tettben a jellem. A magyar irodalom sajátos kezdeményei Kárpátalján a XX. század második felében. Magyar Napló-Kárpátaljai Pedagógus Szövetség, Budapest, 2003. 265.

² Verset, ne ocsmány varangyot! (Penckőfer János beszélgetése Vári Fábián Lászlóval). Vári Fábián László: Jég és korbács, Széphalom Könyvműhely, 2010. 115. és 91.

³ „A versnek kivételesen szépen kell szólnia, mert csak így érdemel figyelmet.” Beszélgetés Vári Fábián Lászlóval. In: Erdélyi Erzsébet–Nobel Iván: De azért itthon is maradni..., Tárogató Kiadó, Bp., 1994. 37–41.

⁴ Verset, ne ocsmány varangyot! 92.

⁵ Görömbei András: A kárpátaljai magyar irodalom fő sajátosságai. In: Nemzetiségi magyar irodalmak az ezredvégen (Szerk.: Görömbei András). Debrecen, Kossuth Egyetemi Kiadó, 2000. 469.

⁶ Görömbei András: Jég és korbács (Vári Fábián László könyve). Tiszatáj. 2010. 10. 77–83.

⁷ Eperjesi Penckőfer János: Uo.

⁸ Nagy Gábor: Vári Fábián László: Világtalan csillag. Kortárs, 2003. 01. 102–105.

⁹ Penckőfer János: Emléklüktetés avagy a hűségre gondol egy kárpátaljai. Vári Fábián László költészete. In: Nemzetiségi magyar irodalmak az ezredvégen, 490.

¹⁰ Nagy Gábor, uo.

¹¹ Bertha Zoltán: Szépség és méltóság,

<http://www.ij.nyugati jelen.com/archiv/2006/2006%20januar/ij4.html>

(A hivatkozás dátuma: 2012. szeptember 27.)

Honvéd újoncállítás